

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Urlici u slavu de Sada

Guy Debord

Guy Debord
Urlici u slavu de Sada
1952.

Guy Debord, *Hurlements en faveur de Sade*, 1952. „Howls for Sade“, Guy Debord: Complete Cinematic Works, translated by Ken Knabb, AK Press 2003,

<http://www.bopsecrets.org/SI/debord.films/index.htm> Ostali izvori su navedeni u tekstu.

Preveli Aleksa Golijanin (2006) i Slavica M (*Francuski film je mrtav*, 2012). Preuzeto, s nekim izmenama i dopunama, iz *Gi Debor: Urlici u slavu de Sada* (filmovi), anarhija/ blok 45, Porodična biblioteka br. 9, Beograd 2006, str. 14–31, anarhija-blok45.net1zen.com

anarhisticka-biblioteka.net

1952.

nio da je reč o nesporazumu, jer je film zapravo posvećen Deborovom prijatelju, Ernestu Sadu, koji se trenutno bavi časnim svodničkim pozivom u ulici Nikolasa Flamela. Ta Bernina improvizacija je, usred opšte pometnje, označila kraj večeri.“

— Maurice Rajsfus, *Une Enfance laïque et républicaine* (1992); navedeno u Jean-Michel Mension, *La Tribu*, 1998.

šala. Ekran se osvetlio. Onda se zamračio i opet je zavladao tišina. Publika je počela da gundā, ali je brzo bila nadjačana nizom izjava sa zvučnog zapisa – uglavnom odlomcima iz Kaznenog zakona. Mrak i tišina su onda potrajali desetak minuta, posle čega smo bili nagrađeni očajničkim krikom: 'Odgovoriću samo u prisustvu advokata!' Još jedna tura tišine.

Šala je sada trajala skoro ceo sat. Povici negodovanja su prerasli u ozbiljnu pobunu. Uvrede su počele da lete u oba smera. Jedan letrista je uzviknuo, 'Erotika treba da se desi u publici!', kao odgovor na primedbu jednog gledaoca zapanjenog izostankom bilo kakvih sočnih slika. Publika je bila krajnje ozlojeđena time što nije videla doslovno ništa. Niko nije mogao da poveruje da bi reditelj mogao ostaviti publiku – koja je, najzad, platila ulaznice – bez i jedne jedine slike; na kraju sigurno sledi nešto, makar neka provokacija.

Dok je negodovanje postepeno zahvatalo parter, letristi i njihovi saveznici su počeli da bombarduju publiku smrdljivim bombama i prahom za kikanje. Oni bolje opremljeni bacali su kondome napunjene vodom. Kada je te municije ponestalo, počelo je pljuvanje kuglicama papira. Poslednji minuti filma sastojali su se od potpunog mraka. Niko nije izlazio napolje. Projekcija je počela oko devet, a u pola jedanaest svetla su konačno zabljesnula uzbuđenu publiku.

Ceremonijal majstor je iskoristio kratak period tišine da bi najavio deo za pitanja i odgovore. Uvek ozbiljni Serž Berna je izrekao nekoliko pohvalnih misli na račun Gija-Ernesta Debora i njegovog dela. Jedan gledalac, koji je sav drhtao od besa, tražio je objašnjenje zašto je autor svoj film nazvao *Urlici u slavu de Sada*. Berna mu je, sa savršeno mirnim izrazom na licu, objas-

Sadržaj

Noć filma	5
Francuski film je mrtav	6
Uputstvo za Federaciju filmskih klubova Francuske	7
Urlici u slavu de Sada	9
Tehnički podaci	19
O filmu	19

viru svog programa posvećenog avangardnim ostvarenjima, predstavi publici taj novi prodor letrističkog filma. Sala Naučnog društva bila je puna, od partera do balkona, s petnaestak izazivački raspoloženih letrista u prvim redovima. Debora sam sreo tog popodneva i on me je pozvao da dođem s prijateljima; obećao je da će večer, ako ništa drugo, biti uzbudljivo. Uvek sam bio raspoložen za ispade, tako da sam lako ubedio još neke ljubitelje skandala da pođu sa mnom. U zakazano vreme, smestili smo se na balkon, spremni da svoje letrističke drugove podržimo verbalno, ali i fizički, ako bude potrebno, s obzirom na neke najavljene provokacije.

Prvi čin. Najavljen kao švajcarski profesor *filmologije* (!), na binu se popeo Serž Berna, da bi predstavio to filmsko ostvarenje stoleća: 'Dame i gospodo, večeras vam nudimo jedan duboko erotski film. Vrlo smeo, na način koji još niste videli. Delo koje će obeležiti istoriju filma: vreme vina i oraha. To je sve što mogu da vam otkrijem u ovom trenutku, jer ne želim da pokvarim iznenađenje.'

Kada je sala utonula u potpuni mrak, objavljeno je da rolne još nisu stigle i da se projekcija odlaže za nekoliko minuta; upaljena su pomoćna svetla. Posle četvrt sata, pojavio se Debor s rolnama ispod miške i hitro se uspeo uz nekoliko stepenika u kabinu s projektorom. Sala je opet utonula u mrak. Začuo se karakteristični zvuk projektora, a kroz tamu, za vreme špice, monotoni glas je počeo da nabraja nekoliko značajnih datuma iz istorije filma, među njima datum rođenja Gija-Ernesta Debora, 1932. i godinu nastanka *Urlika u slavu de Sada*, 1952. Zatim tišina. Mrak je bio potpun; čulo se samo zujanje projektora. Sada sigurno slede neke slike? Ovo čak nije bila ni provokacija – samo osrednja

kvartu, 13. oktobra 1952. Salu je obezbeđivala grupa „levih letrista“ (koja će se nešto kasnije odvojiti od Isua i osnovati Letristički internacionalu), uz pomoć nekoliko desetina prijatelja iz Sen-Žermende-Prea („Pleme“). Nekoliko meseci kasnije, ta grupa je sprečila da se u istom bioskopu prikaže film *Sadistički kostur*, najavljen kao delo izvesnog „Renea-Gija Babora“. To je trebalo da bude parodija na Deborov film: nije bilo nikakvog filma, samo je svetlo u sali trebalo da bude ugašeno na petnaestak minuta. Ali, ni ta projekcija nije prošla mirno, ne samo zahvaljujući samom filmu, nego i prisutnim letristima:

„Revoltirane gledaoce, koji su počeli da napuštaju salu, Serž Berna je uveravao da treba da se vrate jer 'na kraju ima nešto stvarno prljavo'. Mišel Bernštajn je imala zadatak da za vreme projekcije, kada bi publika počela da negoduje, ispušta urlike kojima je, kako je kasnije pričala, zapanjila i samu sebe. Debor je za to vreme sa balkona posipao publiku brašnom.“ (*Društvo spektakla*, Dodatak, str. 109, AG, anarhija/ blok 45, Porodična biblioteka br. 4, 2003)

Evo i nešto detaljnijeg svedočenja, ovog puta iz prve ruke, o tome kako je proteklo to drugo (kompletno) prikazivanje filma:

„Posle *Rasprave o prljavštini i večnosti*, Isuova kinematografska produkcija je presušila. Pre svega, mašta je bila deficitarna roba, a i film je bio skupa preoukpacija, čak i bez troškova laboratorijske obrade i korišćenja studija. Do tada verni sledbenici počeli su da mu okreću leđa; hteli su da idu dalje od svog učitelja – ali kako unaprediti osrednjost? (...) Onda se pojavio Gi-Ernest Debor, koji je najavio svoj film *Urlici u slavu de Sada*. To je trebalo da bude kinematografski događaj sezone, a Filmski klub iz Latinske četvrti je pristao da, u ok-

Noć filma

Tekst letrističkog letka iz 1952 (*La nuit de cinéma*), distribuiranog neposredno pre pojave filma *Urlici u slavu de Sada*

Istorija filma je puna leševa velike tržišne vrednosti. Dok gomila i inteligencija ponovo otkrivaju starkelju Čaplina ili se ropski dive najnovijim nadrealističkim proizvodima Luisa Bunjuela, letristi, koji su mladi i lepi, nastavljaju da divljaju:

Ekрани su ogledala koja zamrzavaju avanture i vraćaju im njihovu sliku, zaustavljajući ih u mestu. Ako ne mogu da prođem kroz sliku na ekranu ka nečemu dubljem, onda me film više ne zanima.

Žan-Isidor Isu April 1951: *Rasprava o prljavštini i večnosti*

„Vreme pesnika je prošlo.
Danas spavam.“

Žil Ž Volman

Februar 1952: *Antikoncept* (zabranjen od strane cenzora)

„U proleće, sklopljenih očiju, kupujem sve.“

Gi-Ernest Debor

Jun 1952: *Urlici u slavu de Sada*

U pripremi:

Barka svakodnevnog života, Žan-Luj Bro
O tihom smehu koji okružuje smrt, Serž Berna

MI SE BAVIMO REVOLUCIJOM U TRENUCIMA DO-
KOLICE

Francuski film je mrtav

Letak deljen na V Međunarodnom filmskom festivalu u Kanu,
aprila 1952.

Ljudi nezadovoljni onim što im je dato nadilaze svet
zvaničnih oblika izražavanja i festival njegove bede.

Posle ESTETIKE FILMA Isidora Isua

TRUBE PRVOG SUDA, ogled iz imaginarnog filma
Fransoa Difrena, do kraja sistematizuje isrpjenost
filmskih sredstava i postavlja film iznad svake
mehanike.

Gi Ernest-Debor sa

URLICIMA U SLAVU DE SADA dolazi do kraja filma,
u fazu njegovog uskrsnuća.

Posle ovih odbijenih filmova, sasvim sigurno s one
strane normi koje ste voleli, NUKLEARNI FILM Marka
O. ujedinjuje salu i gledaoce u filmskoj predstavi.

Od sada, film može biti samo NUKLEARAN.

Hoćemo, dakle, da ostavimo za sobom smešna tak-
mičenja u otpacima između nepismenih trgovaca na
malo ili onih koji su predodređeni da to postanu. Njih

Tehnički podaci

Naslov originala: *Hurlements en faveur de Sade*.

Glasovi (svi krajnje monotoni): Žil Volman (Glas 1), Gi
Debor (Glas 2), Serž Berna (Glas 3), Barbara Rozental
(Glas 4) i Isidor Isu (Glas 5).

Režija i scenario: Gi Debor; 35 mm, crno-beli, 75 minu-
ta.

O filmu

Film *Urljci u slavu de Sada* je nastao tokom juna 1952. godine. U
filmu nema nijedne slike. Pored teksta izgovaranog u pet glasova i
jedne letrističke (glasovne) improvizacije Žila Volmana (Gil J Wol-
man), čuje se još samo zujanje projektora, uz smenjivanje belih i
crnih ekrana; belih dok se čuju glasovi, crnih za vreme tišine. Pr-
vobitni scenario, objavljen aprila 1952. u letrističkom časopisu *Ion*,
predviđao je neke slike, ali to je na kraju odbačeno.

Film je nastao u klimi letrističkog eksperimenta, pod velikim uti-
cajem Isidora Isua (Isidore Isou) i Žila Volmana, koji su svoje fil-
move snimili nešto ranije – *Rasprava o prljvaštini i večnosti* (1950
) , odnosno *Antikoncept* (1952). Ipak, za razliku od ovih ostvarenja,
Deborov film je direktno napadao pasivnost publike. Tekst filma,
pored Deborovih izjava, sastoji se od citata iz književnosti, filma,
Građanskog zakonika, novina i tekstova drugih letrista ili osvrta
na njihove reči i druge „podvige“. U filmu se pojavljuju i delovi iz
Deborovog programskog teksta *Prolegomena za sve buduće filmove*
(*Ion*, 1952), u kojem su jasno iznete osnovne teze buduće situaci-
onističke teorije.

Film je prvi put prikazan 30. juna 1952, u Parizu, u *Ciné club
d'Avant-Garde*. Publika i uprava bioskopa su nasilno prekinuli pro-
jeksiju. Nekoliko letrista iz Isuovog kruga se čak ogradilo od fil-
ma. Prva kompletna projekcija održana je u *Ciné club*, u Latinskom

Glas 1: Nemam više šta da ti kažem.

Glas 2: Još jednom, posle svih odgovora datih u pogrešno vreme i starenja mladosti, noć pada sa visina.

(Tri minuta tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 2: Kao izgubljena deca, mi živimo svoje nedovršene avanture.

(Dvadeset četiri minuta tišine sa zatamnjenim ekranom.)

ubija sâmo naše prisustvo na ovom mestu.

Evo ljudi novog filma:

Serge Berna
G.-E. Debord
François Dufrêne
Monique Geoffroy
Jean-Isidore Isou
Yolande Du Luart
Marc O.
Gabriel Pomerand
Poucette
Gil J Wolman

Uputstvo za Federaciju filmskih klubova Francuske

Neka razjašnjenja u vezi sa filmom *Urlici u slavu de Sada*

Spektakl je neprekidan. Značaj koji se pridaje estetici još uvek proizvodi veoma lepe stvari za ugodno ćaskanje posle napijanja. Napuštamo film. Skandal je suviše legitiman. Nikada neću davati bilo kakva objašnjenja. Sada ostajete sami s našim tajnama. U KORENU NOVE LEPOTE i posle, u velikoj tečnoj pustinji, zarobljeno na Bulevaru labudova, njeno lice bilo je prvi put otkriveno u svojoj najranijoj dobi, koje ona smatra svojim životom. Sve umetnosti su osrednje igre i ne menjaju ništa. Specifični uslovi filma dopuštaju narušavanje niza anegdota gomilom prazne tišine. Svi mirisi Arabije. Svitanje u Vilenu. U KORENU NOVE LEPOTE. Ali, sve to više neće biti važno. To nije zanimljivo. Stvar je u tome da potpuno izgubite sebe.

Gi-Ernest Debor
*Notice pour la Fédération française des Ciné-clubs Éclaircissements
sur le film „Hurlements en faveur de Sade“*
Internationale Lettriste #2, februar 1953.

Glas 1: Jedva smo umakli.

Glas 2: Najlepše tek dolazi. Smrt će biti tartar-biftek.
Mokra kosa na sprženoj plaži našeg ćutanja.

Glas 1: Ali, on je Jevrej!

Glas 2: Bili smo spremni da raznesemo sve mostove, ali
mostovi su nas izneverili.

(Četiri minuta tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 1: Madlen Rineri, devojčica od dvanaest i po go-
dina, koja je pod glumačkim imenom „Pirueta“ nas-
tupala u programu Srećni četvrtak radio stanice Alpi-
Grenobl, bacila se u reku Izer...

Glas 2: Gospođice Rineri iz „Evropske četvrti“,¹² vi još
uvek imate to divno začuđeno lice i to telo, najlepšu od
svih obećanih zemalja. Poput neonske sijalice, dijalozi
ponavljaju svoje konačne istine.

Glas 1: Volim te.

Glas 4: Mora da je strašno umreti.

Glas 1: Vidimo se kasnije.

Glas 4: Previše piješ.

Glas 1: Šta su detinje ljubavi?

Glas 4: Ne znam o čemu govoriš.

Glas 1: Znao sam. Nekada sam mnogo žalio zbog toga.

Glas 4: Hoćeš pomorandžu?

Glas 1: Predivna cepanja vulkanskih ostrva.

Glas 4: U prošlosti.

¹²„Gospođice Rineri iz 'Evropske četvrti'...“: Debor povlači paralelu između Pariza i Grenobla, jer u oba grada postoje „Evropske četvrti“, u kojima sve ulice nose nazive drugih evropskih gradova.

dijaši biće proučavani u gimnazijama i na fakultetima.

(Tri minuta tišine sa zatamnjanim ekranom.)

Glas 2: Još uvek ima dosta ljudi koji se ne smeju ili ne vrište kada čuju reč „moral“.

Glas 3: Član 489. Odrasla osoba koja je u stanju imbecilnosti ili demencije ili koja ima česte napade besa mora biti držana pod nadzorom čak i ako ima periode lucidnosti.

Glas 2: Tako blisko, tako nežno, prepustio sam se plitkom arhipelagu reči. Spuštam se na tebe, otvorenu poput plača. To je tako lako. Vrela struja. More ulja. Šumski požar.

Glas 1: To zvuči kao film.

Glas 3: Pariska policija je opremljena sa 30.000 pendreka.

(Četiri minuta tišine sa zatamnjanim ekranom.)

Glas 2: „Poetski svetovi se zatvaraju u sebe i bivaju zaboravljeni.“ U uglovima noći mornari započinju rat; ti brodovi u bocama napravljeni su za vas koji ste ih voleli. Ležiš na pesku i kao da ti se neke ruke nežnije od kiše, vetra i gromova zavlače pod haljinu svake noći. Život je predivan u Kanu, leti. Silovanje, koje je zabranjeno, postaje banalno u našim sećanjima. „Kada smo bili na Šenandou.“ Da. Naravno.

Glas 1: Sva ta poražena lica, koja su nekada prštala od želje, kao mastilo rasuto po zidu, blistala kao zvezde padalice. Džin, rum, brendi – potonimo u njima kao Velika Armada. Toliko za pogrebni govor. Ali, svi ti ljudi bili su tako prozaični.

(Pet minuta tišine sa zatamnjanim ekranom.)

Urlici u slavu de Sada

Glas 1: *Urlici u slavu de Sada*, film Gija Debora.

Glas 2: Film *Urlici u slavu de Sada* je posvećen Žilu Ž. Volmanu.¹

Glas 3: Član 115. Ako se neka osoba ne pojavi na svojoj adresi i ništa se o njoj ne čuje četiri godine, zainteresovane strane imaju pravo da podnesu zahtev građanskom sudu da se ta osoba zvanično proglašeni nestalom.

Glas 1: Ljubav vredni samo u predrevolucionarnom periodu.

Glas 2: Nije istina da te sve te devojke vole, ti lažljivče! Umetnosti nastaju, razvijaju se i nestaju jer nezadovoljni ljudi razbijaju svet dozvoljenih načina izražavanja i idu dalje od njegovih festivala bede.

Glas 4: Kaži mi, da li si spavao sa Fransoaz?

Glas 1: Kakvo proleće! Ukradena stranica iz istorije filma: 1902 – *Put na Mesec*. 1920 – *Kabinet doktora Kaligarija*. 1924 – *Između činova*. 1926 – *Krstarica Potemkin*.

¹Žil Volman (Gil J. Wolman, 1929–1995): Uz Debora, najistaknutiji član Letrističke internacionale (LI) – „levog krila“ Isuoovog Letrističkog pokreta, koje se otopilo krajem 1952. godine. Poznat po filmu *Antikoncept* (snop svetlosti projektovan na veliki balon, uz izgovarani tekst) i *megapneumies*, glasovnim improvizacijama koje su dobro ilustrovale letristički odnos prema jeziku (u mnogome sličan ispadima rane Dade): nije bilo reči, samo zvukova, tačnije – disanja i rezanja u teškom afektu. „Bili smo protiv moći reči, protiv moći“, objašnjavao je kasnije Volman. Zajedno sa Deborom napisao neke od najvažnijih teorijskih tekstova LI, *Zašto Letrizam?* i *Metodi diverzije*. Iz grupe je izbačen 1957. godine, bez jasnog obrazloženja, neposredno pred osnivanje Situacionističke internacionale (SI). U svim kasnijim memoraskim osvrtima – uključujući i film *In girum* – Debora se vraćao na Volmana i Ivana Ščeglova, kao na dva najblistavija lika iz svoje mladosti. Više o Volmanu: notbored.org/wolman.html, www.cddc.vt.edu/sionline, www.ubu.com/sound/wolman.html.

1928 – *Andaluzijski pas*. 1931 – *Svetlosti velegrada*. Rođenje Gija-Ernesta Debora. 1950 – *Rasprava o prljavštini i večnosti*. 1952 – *Antikoncept*. *Urlici u slavu de Sada*.

Glas 5: „Bilo je predviđeno da pred sam početak projekcije Gi-Ernest Debor izađe na binu i obrati se publici s nekoliko uvodnih reči. Da je to uradio, rekao bi sledeće: ‘Nema projekcije. Film je mrtav. Više nijedan film nije moguć. Ako hoćete, možemo da pričamo o tome.’“

Glas 3: Član 516. Sva imovina je ili pokretna ili nepokretna.

Glas 2: Da se više nikad ne bude sam.

Glas 1: Ona je svo ruglo i sva lepota – kao i sve drugo što volimo danas.

Glas 2: Umetnost budućnosti biće uništavanje situacija ili ništa.

Glas 3: U kafeima na Sen-Žermen-de-Preu!

Glas 1: Znaš, zaista mi se sviđaš.

Glas 3: Poveća grupa od nekih tridesetak letrista,² svi u prljavim odelima, koja su njihov jedini originalni zaštitni znak, pojavila se u Kanu s namerom da napravi skandal samo zato da bi skrenula pažnju na sebe.

Glas 1: Sreća je nova ideja u Evropi.³

Glas 5: „O ljudima sudim po njihovim delima. Po svemu drugom ih je nemoguće razlikovati. U krajnjoj liniji, ono po čemu se razlikujemo su naša dela.“

²„Poveća grupa od nekih tridesetak letrista... pojavila se u Kanu s namerom da napravi skandal...“: Festival u Kanu 1951. godine, kada je, pod velikim i nesnosnim pritiskom letrista, prikazan Isuov film *Rasprava o prljavštini i večnosti*. Na insistiranje Žana Koktoa i još nekoliko mlađih reditelja, film je dobio „nagradu za avangardni film“, koja je bila izmišljena na licu mesta.

³„Sreća je nova ideja u Evropi.“: Sen Žist (Saint-Just Antoine, 1767–1794), jedan od vođa francuske Revolucije.

Glas 2: Videćeš, biće oni slavni jednog dana! Nikada se neću pomiriti sa skandaloznom i teško odbranjivom činjenicom postojanja takve stvari kao što je policija. Nekoliko katedrala je bilo podignuto u slavu Serža Berne.¹⁰ Ljubav vredi samo u predrevolucionarnom periodu. Napravio sam ovaj film, ali još uvek imamo vremena da pričamo o tome. Žan-Isidor,¹¹ samo zato da bi izašao iz ove efemerne gomile. Na Trgu Gabrijel-Pomeran, kada ostarimo. Jednog dana svi ti mali kome-

¹⁰„Nekoliko katedrala je bilo podignuto u slavu Serža Berne...“: Serž Berna (Serge Berna), letrista koji je organizovao skandal u crkvi Notr Dam, na Uskrs 1950. godine. Berna je napisao tekst koji je za oltarom izgovorio Mišel Mur (Michel Mourre), obučen u sveštenu mantiju. Pred velikom masom vernika i najviših predstavnika države i crkve, Mur je, trezvenim i ozbiljnom tonom, u podužoj propovedi, objavio da je katolička crkva prevara, a Bog mrtav.

¹¹Žan-Isidor Isu (Jean-Isidore Isou): Rođen u Rumuniji, 1928. godine, kao Ioan-Isidor Goldstein. Posle Drugog svetskog rata prelazi u Pariz, gde objavljuje da je rođen letrizam, „avangarda avangarde“. Letrizam je bio rekacija na kasni nadrealizam, s kojim je delio iste, dadaističke korene. Ako je „dada svela umetnost na reč“, govorio je Isu, „letrizam će je svesti na slovo“. U praksi je to iznedrilo nešto eksperimentalne „poezije“ i minimalističkih, likovnih radova, ali i beskrajnu seriju provokacija i skandala. Počelo je Isuovim traktatima *Mehanika žene* („Seksualni priručnik za potrebe mlade generacije“, koji je odmah bio zabranjen) i *Pobuna mladih: Rasprava o nuklearnoj ekonomiji*, a nastavilo se letrističkim filmovima, manifestima, proglasima i upadom u Notr Dam, na Uskrsnju misu 1950. godine. Godine 1951. Isu pravi film *Rasprava o prljavštini i večnosti*, koji je, uz bučnu podršku letrističke grupe, u kojoj se tada našao i mladi Debor, bio prikazan u Kanu. Odmah posle toga usledio je tekst *Rasprava o prevari i večnosti u oblasti spektakla*, koji je očigledno imao veliki uticaj na Debora: „Pre svega, smatram da je film prevelik. On je debeo. Dostigao je svoje granice, svoj maksimum. S prvim pokretom u pravcu daljeg širenja, film će se raspuknuti! Pod pritiskom daljeg gomilanja, to krme prepuno sala razleteće se u hiljadu komada. Objavljujem uništenje filma, prvi apokaliptični znak rastakanja, prekida, te glomazne i naduvane organizacije zvane film!“ Debor, Volman, Berna, Bernštajn i Bro napuštaju Isua 1952. godine – ostavljajući tako za sobom i teren beskrajnih antiumentničkih provokacija i spekulacija (u kojima je „umetnost“ uvek ostajala da lebdi kao glavna referentna tačka) – i osnivaju Letrističku internacionalu, organizaciju s potpuno drugačijim, revolucionarnim namerama.

od trke konja snimljene usporeno, dok dodiruju njena usta i grudi; u svojoj nevinosti užad postaju voda i mi se kotrljamo zajedno ka zori.

Glas 4: Mislim da se više nikada nećemo videti.

Glas 2: Svetlost ulica u zimskoj noći završava se nadomak poljupca.

Glas 4: Pariz je zaista bio zabavan za vreme štrajka saobraćajnih radnika.

Glas 2: Džek Trbosek nikada nije bio uhvaćen.

Glas 4: Telefoni, oni su smešni.

Glas 2: „Kakav ljubavni izazov!“, imala je običaj da kaže madam de Segir.

Glas 4: Ispričaću ti neke zaista jezive priče iz mog kraja, ali njih treba pričati noću.

Glas 2: Dragi moj Iviču, kineskih četvrti na žalost ima manje nego što mislite. Imate petnaest godina. Ovih dana ljudi će prestati da nose te drečave boje.

Glas 4: Već sam te poznavao.

Glas 2: Kontinentalni talas te odnosi sve dalje, svakog dana. Devičanska šuma je manje devičanska od tebe.

Glas 4: Gi, još minut i biće sutra.

Glas 2: Ludi za oružjem.⁸ Sećaš se. Tako to ide. Niko nije bio dovoljno dobar za nas. Ipak... Komadići grada na zastavama od stakla. Nikada nećemo zaboraviti ovu ukletu planetu.⁹

(Četiri minuta tišine sa zatamnjenim ekranom.)

⁸„Ludi za oružjem“: Američki noar film iz 1950 (*Gun Crazy*, Joseph H. Lewis).

⁹„Nikada nećemo zaboraviti ovu ukletu planetu...“: Navodno, poslednje reči slavnog simbolističkog pisca Vilijera de Il-Adama (Auguste Villiers de l'Isle-Adam).

Glas 1: ... a njihove pobune postale su konformizmi.

Glas 3: Član 488. Punoletstvo se stiče s navršenom 21 godinom; osoba te dobi je sposobna za puno učešće u građanskom životu.

(Dva minuta tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 4: Ona mu se stalno vraćala u sećanje, poput bljeska sodijumskog vatrometa u dodiru sa vodom.

Glas 1: On je dobro znao da ništa od njegovih podviga neće ostati u tom gradu koji se okretao zajedno sa Zemljom, kao što je Zemlja koja se okreće unutar galaksije samo sićušno ostrvo koje se beskonačno udaljava od nas.

Glas 2: Potpuni mrak, oči zatvorene pred ogromnošću udesa.

(Minut tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 1: Treba stvoriti nauku o situacijama koja će uključivati elemente psihologije, statistike, urbanizma i etike. Ti elementi moraju biti okrenuti ka potpuno novom cilju: ka svesnom stvaranju situacija.

(Trideset sekundi tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 1: Nekoliko redova iz jednih novina, iz 1950: „Popularna mlada radijska glumica bacila se u reku Izer, u Grenoblu. Madlen Rineri, devojčica od dvanaest i po godina, koja je pod glumačkim imenom ‘Pirueta’ nastupala u programu Srećni četvrtak radio stanice Alpi-Grenobl, bacila se u Izer u petak popodne, ostavivši svoju đačku torbu na obali reke.“

Glas 2: Draga sestrice, zaista ne pružamo srećan prizor. Reka i beda i dalje teku. (*Isère – misère*; nap. prev.) Nemoćni smo.

(Minut i trideset sekundi tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 4: Ali, u ovom filmu nema ni reči o de Sadu!

Glas 1: Hladni međuzvezdani prostor, hiljadu stepeni ispod tačke smrzavanja, apsolutna nula farenhajta, centigrada, reomira: naslućuju se prvi znaci zore. Brzi prolazak Žaka Vašea⁴ kroz oblake rata, njegovo neodoljivo osećanje hitnosti, pogubno nestrpljenje koje ga je odvelo u propast; brutalna lucidnost Artura Kravana⁵

⁴„Brzi prolazak Žaka Vašea...: Citat je iz poslednjeg poglavlja Bretonove knjige *Izgubljeni koraci* (André Breton, *Les Pas perdus*, 1924). Andre Breton je upoznao Vašea (Jacques Vaché) u Nantu, 1916. godine, dok je radio u jednoj psihijatrijskoj klinici. Vaše je bio oličenje ekstremnog, nihilističkog dendizma, prožetog razornim crnim humorom, koji je odbacivao svaki oblik moralizma, filozofije i umetnosti. U toj knjizi Breton je objavio seriju pisama Žaka Vašea, koja su na njega imala presudan uticaj. Ubio se 1919. godine.

⁵„... brutalna lucidnost Artura Kravana...“: Artur Kravan (Arthur Cravan, 1887–1918), pesnik-bokser („s najkraćom kosom na svetu“, kako se potpisivao), „dezerter 17 nacija“, skandal-majstor, nećak Oskara Vajlda... Godine 1912. je pokrenuo „mesarski časopis“ *Maintenant*, koji je sam distribuirao, između ostalog i ispred galerije u kojoj je održana čuvena izložba Nezavisnih 1913. godine. Njegov komentar izložbe u svemu najavljuje put koji vodi s one strane umetnosti i anti-umetnosti: „Slikarstvo je za mene hodanje, trčanje, jelo, piće, spavanje i bavljenje sopstvenim potrebama.“ U istom tekstu je napisao: „Trebalo da utuvite u glave da je umetnost za buržuje, a kad kažem 'buržuj', mislim na čoveka bez mašte.“ Aprila 1916. godine, u Barseloni, imao je boksaerski meč s tadašnjim svetskim šampionom Džekom Džonsonom. Bio je nokautiran, po jednima, već u prvoj rundi, po drugima, u šestoj. (U svojim memoarima Džek Džonson priča da ga je pustio da se šepuri do šeste runde, zato što su Kravanovi prijatelji snimali ceo meč. Onda ga je oborio jednim udarcem.) Sarađivao je sa Fransisom Pikabijom (Francis Picabia) i Marselom Dišanom (Marcel Duchamp) u aktivnostima njujorške dade, tokom 1917. godine. Njegova „Konferencija o modernoj umetnosti i futurizmu“ počela je podrigivanjem, uvredama na račun publike i striptizom, koji je prekinula policija. Zatim je objavio da odlazi u Buenos Aires, „samo zato da bi bio nesrećan“. Po svemu sudeći, nestao u vodama Meksičkog zaliva, u pokušaju da se, u običnom čamcu s jednim jedrom, domogne Buenos Airesa, gde je trebalo da se pridruži svojoj ženi, čuvenoj avangardnoj pesnikinji Mini Loj (Mina Loy, 1882–1966). Opet, Blez Sandrar (Blaise Cendrars) tvrdi da je Kravan ubijen u tuči, 1920. godine, u

koji je, otprilike u isto vreme, nestao u vodama Meksičkog zaliva...

Glas 3: Član 1793.⁶ Kada neki arhitekta ili preduzimač ugovori sa vlasnikom zemljišta izgradnju objekta, u skladu sa usvojenim planom i za određenu sumu, on ne može da traži povećanje te sume po bilo kojem osnovu, bez obzira da li je reč o poskupljenju radne snage ili materijala ili o povećanju troškova zbog izmena ili dodataka u planu, osim ukoliko te promene ili dodaci ili povećanje troškova ne budu odobreni u pisanoj formi, a nova suma na isti način odobrena od strane vlasnika zemljišta.

Glas 2: Savršenstvo samoubistva leži u njegovoj dvo-smislenosti.

(Pet minuta tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 2: Šta je to jedna i jedina ljubav?

Glas 3: Odgovoriću samo u prisustvu advokata.

(Minut tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 1: Poredak vlada, ali ne upravlja.⁷

(Dva minuta tišine sa zatamnjenim ekranom.)

Glas 2: Prvo čudo je izašlo pred nju, ali nije znalo kako da joj se obrati. Zatočene ruke se ne pokreću brže

Meksiko Sitiju, gde je vodio školu boksa. „Udarac bodežom u srce. Ne zna se zašto, ni ko je to učinio, niti iz kakvih pobuda. Verovatno zbog neke žene“, kaže Sandrar, koji ga je lično poznao. (*Blez Sandrar vam govori*, Prosveta, Beograd, 1998, str. 104–109) Stekao je legendarni status među nadrealistima, kasnije i među situacionistima. „Prototip saboteru koji je proleteo kroz neke od najradioaktivnijih zona kulturne katastrofe, ne ostavljajući za sobom nikakvu robu ili sećanje.“ (SI br. 8, 1963)

⁶„Član 1793“: Za razliku od ostalih citata iz Zakonika, ovaj je izgleda izabran samo zato što nosi broj godine Terora iz vremena Francuske revolucije.

⁷„Poredak vlada, ali ne upravlja.“: Parafraza engleske ustavne doktrine, „Kralj vlada, ali ne upravlja.“